

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Тарасов Дмитро Ігорович

здобувач вищої освіти магістерського рівня

Соціально-психологічний факультет

Стахова Ольга Олександрівна

кандидат психологічних наук, доцент

Кафедра психології, логопедії та інклюзивної освіти

Житомирський державний університет

імені Івана Франка, Україна

Молодший шкільний вік – це динамічний період, коли дитина не лише опановує знання про оточуючий світ, але й виробляє відповідні навички життя у ньому. З-поміж великого розмаїття подібних навичок варто виокремити здатність дитини активно формувати соціальні зв'язки, вміння взаємодіяти з іншими людьми. Як бачимо, розвиток соціальної компетентності, що є досвідом, необхідним для ефективної комунікації та співпраці, відіграє ключову роль у житті дитини, зокрема логопата.

Численні дослідження науковців (Н.В. Лейванова [1], О.В. Ястребова [2] та ін.) показують, що у молодших школярів із порушеннями мовлення можуть спостерігатися певні особливості розвитку соціальної компетентності. Це пов'язано з тим, що мова є одним із основних інструментів спілкування, а її порушення може ускладнювати розуміння соціальних норм і правил, встановлення контактів із однолітками, вираження своїх думок й почуттів.

У зв'язку з цим, вивчення особливостей розвитку соціальної компетентності учнів молодшого шкільного віку з порушеннями мовлення є актуальною науковою та практичною проблемою, яке, з одного боку, поглибить наявні теоретичні викладки про даний феномен, а з іншого, сприятиме розробці та впровадженню в практику ефективних методів корекційно-виховного впливу, спрямованих на покращення соціальної адаптації та якості життя цих дітей.

Відтак, з метою розкриття специфіки прояву соціальної компетентності молодших школярів із порушеннями мовлення нами було проведено в ліцеї №25 м. Житомира протягом квітня 2024 р. дослідження, в якому взяли участь 7 дітей віком 7-9 років.

У зв'язку з цим, звертаючись до первинних даних проведеної нами наукової розвідки, необхідно підкреслити, що під час емпіричної роботи використовувались методи, що дозволили оцінити особливості розвитку когнітивної, особистісної та діяльнісної складової соціальної компетентності дітей із порушеннями мовлення.

Так, на першому етапі дослідження нами було проведено, відповідно до віку респондентів, опитування «Чи знаєш ти правила поведінки?», що включало 5 запитань, спрямованих на визначення рівня поінформованості молодших школярів про правила поведінки в різних сферах суспільного життя. Як показали результати дослідження, більшість дітей, а саме – 58%, володіють знаннями про правила поведінки, розуміють, як потрібно поводитися в школі, магазині й на вулиці. У 28% дітей спостерігаються певні труднощі з розумінням окремих вимог до поведінки в громадських місцях, а 14% учнів взагалі відрізняються низьким рівнем розуміння того, як потрібно чинити в тій чи іншій ситуації.

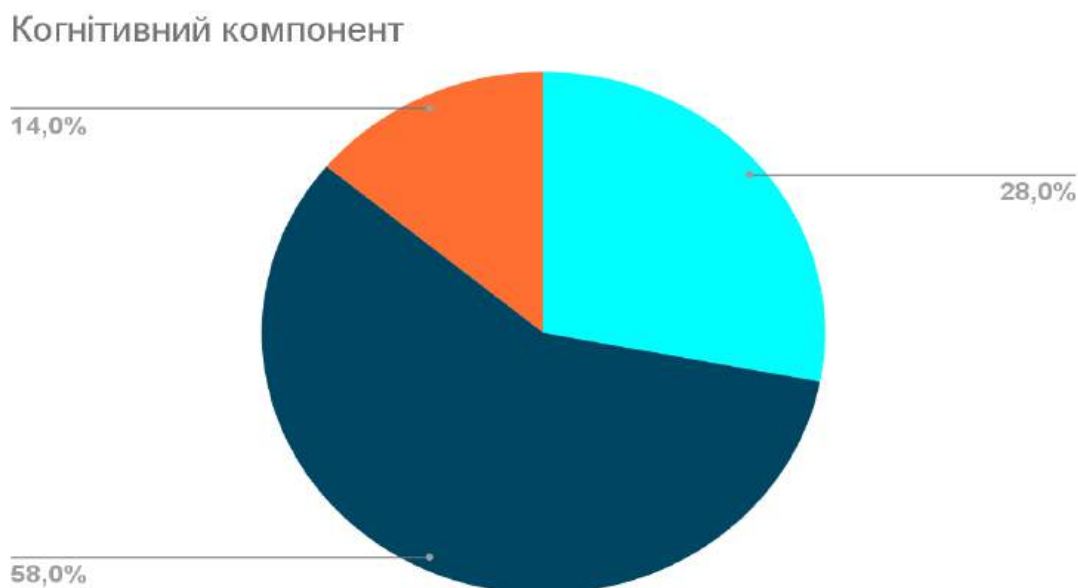

Рис.1 Особливості розвитку комунікативних здібностей молодших школярів із порушеннями мовлення

Наведені показники вказують на сформованість у значної частини учнів повноцінних уявлень про соціальні норми та правила, співпрацю, спілкування з оточуючими людьми, що пояснюється соціальною ситуацією розвитку особистості в періоди раннього дитячого й дошкільного віку, які передують вступу дитини до школи, де пізнавальне та особистісне спілкування дорослого з малюком озброїло останнього важливими знаннями про оточуючий світ та вміннями, необхідними для життя в соціумі.

Метою другого етапу нашого дослідження стало розкриття особливостей розвитку провідного компонента особистісної складової соціальної компетентності школярів-логопатів – їх комунікативних здібностей. Отримані за методикою «Комунікативні та організаторські здібності» результати тестування вказують на недостатній рівень сформованості в учнів молодшого

шкільного віку комунікативних здібностей: лише 14 % дітей мають високий рівень комунікативних здібностей, 72% – середній і 14% – достатньо низький рівень. Такі низькі показники розвитку комунікативних здібностей дітей зумовлені порушеннями їх мовленнєвого розвитку, які утруднюють вміння школяра доносити до оточуючих людей свої думки, налагоджувати з ними ефективну взаємодію в процесі спілкування й сприяють формуванню у нього почуття відчуженості, замкнутості, непотрібності.

І нарешті, отримані дані дослідження при вивченні специфіки прояву третьої (діяльнісної) складової соціальної компетентності школярів-логопатів, а саме – особливостей розвитку їх здатності до самоконтролю за методикою Н.І. Гуренко «Самоконтроль у стресових ситуаціях», вказують на недостатній рівень сформованості цього утворення, що, швидше за все, зумовлено не мовленнєвими порушеннями, а віковими особливостями молодших школярів, які через домінування нервових процесів збудження над гальмуванням не здатні належним чином регулювати свою поведінку й контролювати власні емоційні прояви.

Таким чином, як показали результати проведеного нами емпіричного дослідження, переважна більшість учнів молодшого шкільного віку з порушеннями мовлення відрізняються недостатнім рівнем соціальної компетентності, що вимагає цілеспрямованої систематичної роботи з розвитку усіх її складових з боку педагогів, психологів, батьків.

Список використаних джерел

1. Лейванова Н.В. Особливості розвитку соціальної компетентності у дітей з порушеннями мовлення. Вісник Національного педагогічного університету імені М. Драгоманова. Київ, 2018. №23(2). С. 226-232.
2. Ястребова О.В. Психокорекційна робота з розвитку соціальної компетентності молодших школярів з порушеннями мовлення. Науковий вісник Херсонського державного університету. Херсон, 2020. №15(4). С. 120-125.